

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.32847/ln.2022.18.16>

Кобрусєва Є.А.

*доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри адміністративного і кримінального права
Дніпровського національного університету імені О. Гончара
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4225-9657>*

ДОЗВІЛЬНА СИСТЕМА ЯК ОДИН ІЗ ЗАСОБІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУСПІЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ

Людство вже доволі давно веде війни між собою, використовуючи різні способи для знешкодження супротивника. Але необхідність у дозвільній системі з'явилась лише декілька століть тому, коли часовий проміжок між війнами або збройними конфліктами скоротився, коли люди після проходження військової служби мають достатні навички володіння зброєю, коли наявність зброї та боєприпасів стосується не тільки військовослужбовців, але й звичайних людей, адже все більше кожен з нас почав задумуватися про придбання зброї для самозахисту. Тому наявність розвиненої дозвільної системи для держави, яка прагне захисту своїх громадян є доволі актуальним питанням на сьогоднішній день [2].

Дозвільна система, як вид розпорядчо-виконавчої діяльності держави здійснюється низкою державних органів. Одним із центральних органів виконавчої влади, що здійснюють функції у сфері дозвільної системи є органи Національної поліції України, адже саме уповноважені особи Національної поліції України мають право притягати до відповідальності осіб, які здійснили протиправні дії у сфері дозвільної системи. Хоча поліцейські і мають доволі розширені можливості у зазначеній сфері правових відносин, сучасний стан нормативно-правового забезпечення дозвільної системи доволі важко назвати досконалим, адже існують деякі прогалини: розмите, нечітко визначення задач та повноважень поліції у дозвільній системі, під час процесу

доказування у суді під час розгляду справи про відповідне правопорушення, оформлення та складання необхідних процесуальних матеріалів по справі про правопорушення тощо [3].

Останніми роками, на тлі російської збройної агресії проти нашої держави, певними українськими політиками, громадськими діячами, у засобах масової інформації час від часу порушуються питання щодо необхідності введення в Україні правового режиму воєнного стану. Водночас, як показала практика, законодавче врегулювання питання введення правового режиму воєнного стану не відповідало умовам, що склались під час російської збройної агресії проти України. Через це керівництвом держави було ініційоване внесення суттєвих змін до законодавства для правового забезпечення протидії збройній агресії РФ, зокрема й у питанні запровадження правового режиму воєнного стану.

Розглядаючи діяльність суспільно-небезпечних явищ, які становлять загрозу нормальному функціонуванню нашої держави, негативно впливають на права та свободи людини, велику кількість становлять правопорушення, здійснені з використанням зброї. Незаконний обіг зброї є одним із чинників, які негативно впливають на стан безпеки в нашій державі. Незаконний обіг вогнепальної зброї, вибухових речовин та пристроїв завжди становив серйозну загрозу громадській безпеці. Напади з використанням зброї завдають невинуватної шкоди життю і здоров'ю громадян, мають резонансний характер, посилюють

страх і відчуття незахищеності у населення, нівелюють у суспільній свідомості зусилля держави, спрямовані на стабільний розвиток суспільства, забезпечення прав і свобод людини, створення гідних умов життя. Міжнародне співтовариство також все більше визнає загрозу незаконного обігу зброї як внутрішню проблему держави, а і як суттєвий чинник впливу на транснаціональну організацію злочинність [4].

Необхідність забезпечення громадського порядку обумовлює необхідність законодавчого регулювання певних проблемних питань, що виникають у сфері дозвільної системи. Через це у розділі 13 Кодексу України про адміністративні правопорушення виділено блок статей, які передбачають відповідальність за правопорушення у сфері дозвільної системи (ст. 190-195-6), наприклад, за такі правопорушення як порушення громадянами порядку придбання, зберігання, передачі іншим особам або порядку продажу вогнепальної, холодної чи пневматичної зброї (ст. 190 КУпАП) [1].

Якщо розглядати необхідність забезпечення суспільної безпеки, то потрібно враховувати необхідність законодавчого регулювання у сфері дозвільної системи з точки зору, наприклад, кримінальної відповідальності, наприклад, відповідно до ст. 263 КК України, де відповідальність наступає за вчинення наступних форм незаконного обігу зброї: незаконного носіння, зберігання, придбання, виготовлення, ремонту, передачі чи збуту однієї або декількох основних частин вогнепальної зброї. Оскільки вказані форми вчинення злочину тісно пов'язані між собою, доповнюють і продовжують одна одну, відповідальність за ці діяння передбачена в одній статті Кримінального кодексу [1].

Варто звернути увагу й на те, що діяльність із реалізації дозвільної системи здійснюється великою кількістю суб'єктів, які є відмінними між собою за організаційною структурою, державно-владними повноваженнями та відповідним правовим статусом. В юридичній

літературі пропонується поділяти суб'єктів дозвільної системи залежно від обсягу державно-владних повноважень суб'єктів на три категорії: 1) Президент, Кабінет Міністрів, окремі центральні органи виконавчої влади (наприклад, МВС, МОЗ та ін.). Президент України та зазначені органи виконавчої влади на-ділені юридично-владними повноваженнями щодо прийняття нормативно-правових актів у сфері функціонування дозвільної системи; 2) уповноважені державою органи, наділені юридично-владними повноваженнями щодо видачі дозволів на право здійснення діяльності, пов'язаної з обігом спеціально визначених предметів, матеріалів і речовин, а також на відкриття і функціонування окремих підприємств, майстерень і лабораторій та нагляду за виконанням підконтрольними суб'єктами покладених на них обов'язків; 3) фізичні та юридичні особи, які, відповідно до чинного законодавства, отримали дозвіл на здійснення дозвільної діяльності. До них, зокрема, треба віднести: міністерства й інші центральні органи виконавчої влади; підприємства, установи, організації та господарські об'єднання, фізичних осіб - підприємців і громадян України та іноземців [5, с. 112-113].

Таким чином, дозвільна система знаходить своє вираження через діяльність вповноважених державою суб'єктів із видачі документів дозвільного характеру, одним з яких є Міністерство внутрішніх справ України. Зокрема, в структурі цього органу виконавчої влади дозвільна діяльність здійснюється органами Національної поліції України, а саме, відповідно до Наказу МВС України від 29 грудня 2015 р. № 1644 «Про реалізацію повноважень Національної поліції України з видачі та анулювання дозволів», такі повноваження покладені на: 1) Департамент превентивної діяльності Національної поліції України; 2) уповноважений підрозділ (управління, відділ, сектор) із контролю за обігом зброї у сфері дозвільної системи Департаменту превентивної діяльності Національної поліції України; 3) відповідні підрозділи територі-

альних органів Національної поліції України в Автономній Республіці Крим та м. Севастополі, областях, м. Києві, районах, містах, районах у містах [6].

Реалізація повноважень у дозвільній системі вказаних вище підрозділів Національної поліції України направлена на створення належного стану громадської безпеки і стосується реалізації державної політики у сфері особливого порядку виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, обліку використання спеціально визначених предметів, матеріалів і речовин, а також відкриття та функціонування окремих підприємств, майстерень і лабораторій із метою охорони інтересів держави та безпеки громадян.

Така діяльність із реалізації дозвільної системи є доволі складною та різноплановою. Зміст її проявляється через впровадження державних програм та концепцій, в основі яких лежить завдання щодо забезпечення життя та здоров'я людини і громадянина, а також вчинення комплексу заходів із забезпечення громадського порядку та державної безпеки. Окрім того, дозвільна діяльність органів Національної поліції України пов'язана з профілактикою злочинів, які можуть виникнути в результаті безконтрольного та несанкціонованого використання предметів, що обмежені в цивільному обігу за законодавством України та на які поширюється дозвільна система.

Отже, можемо зробити висновок, що одним із найголовніших засобів забезпечення суспільної безпеки та громадського порядку

можна визначити реалізацію норм у суспільних відносинах стосовно дозвільної системи. При здійсненні дозвільної системи, наприклад, органи Національної поліції України реалізують нормотворчу діяльність за допомогою встановлення загальнообов'язкових розпоряджень (видача відповідних дозволів на придбання, носіння, зберігання вогнепальної та пневматичної зброї і т.д.), застосовують необхідні заходи примусу за правопорушення норм дозвільної системи і здійснюють іншу діяльність передбачену законодавством України.

Тому дозвільна система є тією сферою діяльності органів державної влади де забезпечення прав та свобод людини та громадянина є пріоритетним завданням. У свою чергу, Міністерство внутрішніх справ України є активним суб'єктом реалізації державної політики у дозвільній сфері. Здійснення дозвільної системи органами Національної поліції України відбувається шляхом надання адміністративних послуг фізичним та юридичним особам на підставі заяви. Окрім того, ми вважаємо, що адміністративні послуги Національної поліції України в сфері дозвільної системи варто визначити як формально визначену, законну, платну публічно-сервісну діяльність структурних підрозділів Національної поліції України щодо видачі фізичним або юридичним особам дозволів на здійснення відповідної діяльності (дій) у сфері обігу спеціально визначених предметів, матеріалів і речовин, а також відкриття і функціонування об'єктів дозвільно системи.

Анотація

Важливе місце в охороні громадського порядку та громадської безпеки займає дозвільна система, яка передбачає обов'язкове отримання дозволів на здійснення певних дій підприємствами, установами та організаціями, а також окремими громадянами. Це організаційно-правова діяльність, що здійснюється державою з метою забезпечення своїх економічних та соціально-політичних інтересів, створення необхідних умов нормальної діяльності державних та громадських організацій, додержання законності, охорони власності та забезпечення громадської безпеки. Для цього держава закріплює в законодавчих та інших нормативних актах певний порядок суспільних відносин, забезпечення якого покладено на органи виконавчої влади, зокрема й на органи Національної поліції України. Зміст дозвільної системи пояснюється не тільки наявністю встановленого порядку, а також тим, що цей порядок необхідно забезпечити певними правовими засобами і дотримуватись

усім учасникам зазначених правовідносин, а це, як правило, передбачає здійснення функцій контролю та нагляду з боку органів виконавчої влади, яким надано право видавати дозволи. Дослідження дозвільної системи є доцільним і для розвитку та удосконалення адміністративного законодавства, розробки проектів ряду нормативних актів, зокрема: «Про зброю», «Про обіг вибухових речовин і матеріалів» та інших, необхідність прийняття яких на сьогоднішній день набуває особливої гостроти. Адже дане питання є актуальним в період правового режиму дії воєнного стану в Україні, яке в першу чергу впливає на суспільну безпеку та громадський порядок серед населення у сфері забезпечення та надання послуг дозвільного характеру.

Ключові слова: дозвільна система, обіг зброї, дозвільна діяльність, зброя.

Kobrusieva Ye.A. The permit system as a means of ensuring public safety and public order

The permit system plays an important role in the protection of public order and public safety, as it requires that enterprises, institutions and organizations, as well as individuals, obtain permits to carry out certain actions. This is an organizational and legal activity carried out by the state to ensure its economic and socio-political interests, create the necessary conditions for the normal operation of state and public organizations, uphold the rule of law, protect property, and ensure public safety. To this end, the state establishes a certain order of social relations in legislative and other regulatory acts, which is the responsibility of executive authorities, including the National Police of Ukraine. The content of the permitting system is explained not only by the existence of an established procedure, but also by the fact that this procedure must be ensured by certain legal means and observed by all participants in the said legal relations, and this usually involves the exercise of control and supervision functions by executive authorities authorized to issue permits. A study of the permit system is also advisable for the development and improvement of administrative legislation, drafting a number of regulatory acts, in particular: «On Weapons», «On the Circulation of Explosives and Materials» and others, the need for which is particularly acute today. After all, this issue is relevant during the legal regime of martial law in Ukraine, which primarily affects public safety and public order among the population in the field of providing and providing licensing services.

Key words: licensing system, arms trafficking, licensing activities, weapons.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України: Закон від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
2. Відомості Верховної Ради Української РСР (ВВР) 1984, додаток до № 51, ст.1122
3. Ю.Р. Лозинський «Дозвільна система як адміністративно-правовий інститут»: *Порівняльно-аналітичне право*: 2017. №6. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/527787.pdf>
4. Щодо правових аспектів організації протидії незаконному обігу вогнепальної зброї / Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/969>.
5. Правові засоби здійснення дозвільної системи органами внутрішніх справ України : практич. посіб. : у 2-х ч. - Ч. 1 / Л. В. Карабут, В. І. Ткаченко. - Луганськ, 2007. - 382 с.
6. Правові засоби здійснення дозвільної системи органами внутрішніх справ України практич. посіб. : у 2-х ч. - Ч. 1 / Л. В. Карабут, В. І. Ткаченко. - Луганськ, 2007. - 382 с.
7. Про реалізацію повноважень Національної поліції України з видачі та анулювання дозволів : Наказ МВС України від 29 грудня 2015 р. № 1644. URL. <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1665-15>.